

ADANA MÜZESİ'NDEN BOYA BEZEKLİ BİR GEÇ DEMİR ÇAĞI TESTİSİ

Bu yazının konusunu, Adana Müzesi'ne satın alma yoluyla gelmiş olan yonca ağızlı bir testi¹ oluşturmaktadır. Yüksekliği 32 cm., karın çapı 24.5 cm. ve cidar kalınlığı ise 1.5 cm. olan testi koyu kahverengi hamurlu, kalın devetüyü astarlı ve aklıdır. Yonca yaprağı şeklinde dar ağızlı, kısa boyunlu, armut gövdeli, şişkin karınlı ve yuvarlatılmış düz dipli (Resim: 1) olan testinin ağızdan başlayan oval kesitli kulpu omuzla birleşmektedir (Resim: 2). Kırmızımsı kahverengi, koyu kahverengi ve siyah ile bezenmiş olan testinin boynu ile gövdesinin birleştiği kısımda kalın boya bantlarıyla oluşturulmuş üç friz vardır. Bunlardan üsttekinde bir şevron dizisi, ortadakinde düzensiz ve birbirine koşut 2 ince dalgalı şerit, alttakinde ise basit bir saç örgüsü motifi görülmektedir. Gövde üzerinde 6 adet iri üçgen yer almaktadır. Tabanları alttaki frize bağlanmış ve 3 konturla oluşturulmuş bu üçgenlerin arasında, reserve tekniğiyle yapılmış ve testinin üzerine frontal olarak yerleştirilmiş bir aslan figürü görülmektedir. Boynu kısa ve kalın, beli ise ince olan aslanın vücudunun konturu, aşağı doğru inen uzun kuyruğu, dili ve gözü koyu kahverengi ile belirlenmiş, vücudunun içi ise kırmızımsı kahverengi ile boyanmıştır. Yandan betimlenmiş olan aslan, dik kulakları, dışarı çıkık dili ve pençeleri de belirtilmiş olan ön ayakları ile ileri atılır durumda gösterilmiştir (Resim: 1,2). Anlaşılabileceği üzere bu testi, gövdesini bezeyen uzun üçgen motifleriyle triangle ware denen türe girmektedir.

O.A. Taşyürek tarafından bir Urartu kabı olarak yorumlanmış olan bu testinin Urartu Dönemine ait olmadığını düşünmekteyiz. Testi üzerinde görülen kompozisyon incelendiğinde bu konuda yol gösterici nitelikte birçok ögeye sahip olduğu görülür.

Öncelikle testinin üzerine devetüyü renkli kalın bir astar uygulanmış olması Urartu çömlekçiliğinde hiç rastlanmayan bir özelliktir. Bu teknik hem Orta Anadolu² hem de Doğu Anadolu merkezlerinden³ bilindiği üzere, tümüyle Geç Demir Çağına özgüdür.

Testinin üzerinde yer alan kompozisyonun belirleyici unsurları olarak beliren triangle ware türü bezemenin son zamanlara kadar Batı İran kökenli bir bezeme geleneği olduğu düşünülüyordu. Ancak, son yıllarda Orta ve Doğu Anadolu'da geliştirilen kazılar bu tür bezemenin kökenini tartışılabilir hale getirmiş⁴ ve Geç Demir Çağında Orta Anadolu'da da triangle ware türü bezemeye benzeren bir gelenek olduğunu ortaya çıkarmıştır⁵.

Kompozisyonun ana unsurunu aslan figürü oluşturmaktadır. Figürlü bezeme Demir Çağında hem Batı İran'da hem de Orta Anadolu'da silüet tekniğinde ortaya çıkmış ve uygulanmıştır. Batı İran'da İ.Ö. 10. yüzyıl ile 9. yüzyıl arasına tarihlenen Sialk B çanak-çömleğinde yaygın olarak görülen bu teknikte insan⁶, boğa⁷, geyik⁸, keçi⁹ ve at¹⁰ figürlerinin yanı sıra aslan figürleri de¹¹ konu olarak işlenmiştir. Ancak, Sialk B çanak-çömleğinin yerel bir kültürü yansıttığı ve bu nedenle de Batı İran'da yayılım alanı bulamadığı bu değerlendirilmeler içinde göz önünde bulundurulmalıdır.

Figürlü bezemenin Orta Anadolu'da da, Batı İran'daki gibi, Erken Demir Çağında silüet tekniğiyle başladığı son yıllarda Boğazköy Büyükkaya kazılarında ele geçirilen çanak-çömlek parçalarından anlaşılmaktadır¹². Demir Çağı süreci içinde, Orta Demir Çağında Kızılırmak'ın batısında çizgisel teknik¹³ ortaya çıkarken, Kızılırmak kavsi içinde ve güneyinde oldukça yaygınlaşan ve özellikle geyik¹⁴ ile kuş¹⁵ figürleri ile karakterize olan silüet tekniği, geleneksel ve çoğunlukla stilize edilmiş geyik figürleri ile belirginleşerek Geç Demir Çağı¹⁶ ve hatta Hellenistik Çağ içlerine kadar ulaşmıştır¹⁷. Bunlara ek olarak, Geç Demir Çağında, özellikle Kızılırmak kavsi içinde, gövdeleri tek veya çift çizgiyle belirlenmiş ve gövdelerinin içi doldurulmuş veya boş bırakılmış ya da çizgilerle değişik şekillerde bezenmiş farklı bir figürlü bezeme tekniği ortaya çıkmıştır. Bu teknikte yapılmış balık¹⁸, kuş¹⁹, dağ keçisi²⁰, merkep²¹, geyik²², köpek²³ ve boğa²⁴ figürlerinin yanı sıra yaygın olarak görülen

aslan figürleri²⁵ Geç Demir Çağında oldukça zengin bir figürlü bezeme geleneğine işaret eder. Bunlardan başka Orta Anadolu Geç Demir Çağı boya bezekli çanak-çömleğinde Maşat Höyük'te ele geçirilmiş bir krater üzerinde döven çeken boğa figürleri²⁶ ile Kültepe'de bulunmuş bir küp üzerindeki geyik²⁷ ve tanımlanamayan varlık²⁸ figürleri reserve tekniği açısından Adana Müzesi aslanı ile benzerlik gösterirler. Boğazköy'de ele geçirilmiş ve İ.Ö. 6. yüzyıla tarihlendirilmiş bir çömlek üzerinde yer alan ana tannça figürünün her iki yanında duran silüet tekniğiyle yapılmış aslan figürleri²⁹ ise, ayakta duruş pozisyonları, ileriye doğru uzanışları, açık ağızları ve ince dilleri ile Adana Müzesi aslanı ile büyük benzerliklere sahiptir. Bu ince dil gerçekte bir Orta Anadolu Geç Demir Çağı özelliğidir ve Boğazköy aslanlarından başka, Alaca Höyük³⁰ ve Kültepe³¹ aslanlarında, Kültepe tanımlanamayan varlıklar³² ile Alaca Höyük grifon-sfenksinde³³ de görülmektedir.

Bütün bu verilerin ışığında yalnızca bir bölgenin saf özelliklerini yansıtmayan Adana Müzesi testisi, Orta Anadolu ile Doğu Anadolu ve Batı İran bölgelerinin boya bezekli çanak-çömlek kültürlerinin etkisindeki bir bölgede üretilmiş olmalıdır.

Bu özellikteki bölgelerden biri olan Malatya-Elazığ bölgesinde Orta Anadolu etkili bezemenin³⁴ yanı sıra, triangle ware türü bezeme de görülür³⁵. Ancak silüet tekniği Malatya Değirmen-tepe'de bulunmuş, Orta Anadolu'dan ithal olduğu anlaşılan geyikli bir parça³⁶ dışında, bu bölgede şimdiye değin ele geçirilememiştir.

Malatya-Elazığ gibi bir geçiş bölgesi özelliğindeki Erzincan-Bayburt bölgesi ise, bu konuda şimdiye değin daha net bilgiler sağlamıştır. Söz konusu kültürlerden triangle ware türü çanak-çömlekler Erzincan'da

Altıntepe³⁷, Cimintepe II³⁸ ve Kalecik Tepe'de³⁹; yalnızca geyik figürü ile karakterize olan silüet tekniği ise, Bayburt'ta Büyüktepe Höyük⁴⁰'te görülmektedir. Günümüze değin çok az araştırılmış olan Erzincan-Bayburt illeri, Orta Anadolu ile Doğu Anadolu ve Batı İran ve hatta Kafkasya kültürlerinin kesiştiği bir bölge durumundadır. Bunlara komşu durumundaki Gümüşhane ve güney Giresun'un oluşturduğu bölgenin benzer kültürleri bünyesinde taşıyıp taşımadığı söz konusu bölgelerde geliştirilecek araştırmalarla ortaya çıkacaktır.

Erzurum bölgesinde ise, günümüze değin yapılmış araştırmalar sonucunda Geç Demir Çağında güçlü bir boya bezekli çanak-çömlek geleneği görülmemiştir. Bölgede yapılmış yüzey araştırmalarında triangle ware türü bezemeye sahip bir parça ele geçirilmiştir⁴¹. Son yıllarda geliştirilen Sos Höyük kazılarında saptanan basit boya bezekli çanak-çömlek parçaları⁴² ise, yerel ve niteliksiz üretimler gibi görünmektedir. Ancak araştırmaların şu anda çok yetersiz bir düzeyde olduğu düşünülürse, ileride geliştirilecek çalışmalarda bu durumun değişebileceği gözönünde tutulmalıdır.

Doğu Anadolu'da triangle ware bezemenin en yaygın olarak görüldüğü bölge özelliğini Van Gölü Havzası taşımaktadır. Van Kalesi ile Van Kalesi Höyüğü'nün eski⁴³ ve yeni kazıları⁴⁴, Çavuştepe⁴⁵, Eski Norgüh⁴⁶ ve Karagündüz Höyüğü'nde⁴⁷ ele geçmiş bulunan çanak-çömlekler üzerinde kompozisyonun ana unsuru olarak beliren triangle ware türü bezeme, Patnos Paşatepe'de bulunmuş kadın yüzü betimli bir çömlek⁴⁸ ile Ahlat Müzesi'nde muhafaza edilen ve geldiği yer belli olmamasına karşın, Van Gölü Havzası kökenli olduğu açık olarak görülen yine kadın yüzü kap parçalarında⁴⁹ ise, kompozisyonun tamamlayıcı

Resim - 1

Resim - 2

unsuru olarak kullanılmıştır. Ayrıca, Karagündüz Höyüğü 1998 dönemi kazılarında ele geçirilmiş olan karşılıklı duruş pozisyonundaki 2 aslan figürünün yer aldığı bir çömlek parçası⁵⁰ ile Van Kalesi'nde bulunmuş olan siluet teknikli kuş figürlerinin yer aldığı bir çömlek parçası⁵¹ Van Gölü Havzası'nda Orta Anadolu'da olduğu gibi Geç Demir Çağında figürlü bir bezeme geleneği olduğu konusunda önemli ipuçları vermektedir. Bütün bu değerlendirmelerin ışığı altında, Adana Müzesi testisi üzerindeki kompozisyonun özellikle triangle ware türü bezemesinin koşutlarının Van Gölü Havzası'nda yaygın olarak bulunduğunu görülmektedir. Ayrıca, bu konuyla bir yazısında ilgilenmiş olan V. Sevin, Adana Müzesi'ne nereden geldiği bilinmeyen ve testimizin de içinde bulunduğu kap grubunun, Van Gölü'nün kuzeyindeki Patnos ve Malazgirt bölgesinden gelmiş olduğu hususunda görüşler olduğunu belirtmektedir⁵².

KAYNAKLAR

- Akurgal, 1955 E. Akurgal. Phrygische Kunst. Ankara
- Bayburtluoğlu, 1979 İ. Bayburtluoğlu. "Eskişehir Phryg Çağı", VIII. Türk Tarih Kongresi, cilt I, Ankara, s.293-303
- Bilgi, 1991 Ö. Bilgi. "Iron Age Pottery from Köşkerbaba Höyük", Anatolian Iron Age, Oxford, s.11-28
- Bittel, 1970 K. Bittel. Hattusha: The Capital of the Hittites. Oxford
- Bittel ve Diğerleri, 1936 K. Bittel ve Diğerleri. "Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Boğazköy im Jahre 1935" Mitteilungen Deutschen Orient-Gesellschaft 74, s.1-64
- Bittel/Güterbock, 1933 K. Bittel ve G. Güterbock. "Vorläufiger Bericht über die dritte Grabung Boğazköy", Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft 72, s.1-36
- Bittel/Naumann, 1953 K. Bittel ve R. Naumann. "Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Boğazköy im Jahre 1952" Mitteilungen Deutschen Orient-Gesellschaft 86, s.1-37
- Dupre, 1983 S. Dupre. Forsuk I, La Céramique de l'Age du Bronze et de l'Age du Fer, Paris
- Durbin, 1971 G.E.S. Durbin. "Iron Age Pottery from the Provinces of Tokat and Sivas", Anatolian Studies XXI, London, s.99-124
- Emre, 1969 K. Emre. "Altıntepe'de Urartu Seramiği", Belleten XXXIII/131, Ankara, s.279-289
- 1973 K. Emre. "Sultanhanı Höyüğü'nde 1971-1972 Yılında Yapılan Kazılar", Anadolu XV, Ankara, s.86-118
- Ghirshman, 1939 R. Ghirshman. Fouilles de Sialk Près de Kashan 1933, 1934, 1937, vol.II, Paris
- 1995 R.L. Gorny, G. McMahon, S. Paley, L. Kealhofer. "The Alişar Regional Project 1994", Anatolica XXI, Leiden, s.65-100
- Güneri, 1988 S. Güneri. "Erzurum Çevresindeki Höyüklerin Yüzey Araştırması", V. Araştırma Sonuçları Toplantısı II, Ankara, s.45-76
- Koşay, 1941 H.Z. Koşay. Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Pazarlı Hafriyatı, Ankara
- 1951 H.Z. Koşay. Alacahöyük Kazısı 1937-1939'daki Çalışmalar ve Keşiflere Ait İlk Rapor. Ankara
- Koşay/Akok, 1966 H.Z. Koşay ve M. Akok. Alacahöyük Kazısı 1940-1948'deki Çalışmalara Ait İlk Rapor. Ankara
- 1973 H.Z. Koşay ve M. Akok. Alacahöyük Kazısı 1963-1967 Çalışmaları ve Keşiflere Ait İlk Rapor. Ankara
- Koroğlu, 1995 K. Koroğlu. "Doğu Anadolu Kökenli İnsan (Kadın) Yüzlü Kaplar", Arkeoloji ve Sanat 68, İstanbul, s.25-32
- Medvedskaya, 1986 I.N. Medvedskaya. "A Study on the Chronological Parallels Between the Greek Geometric Style and Sialk B Painted Pottery", Iranica Antiqua XXI, Gent, s.89-120
- Mikami/Omura, 1987 T. Mikami ve S. Omura. "1986 Kırşehir İli Sınırları İçinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", V. Araştırma Sonuçları Toplantısı II, Ankara, s.123-156
- Neve, 1990 P. Neve. "Boğazköy-Hattusas 1988 Kazı Mevsimi Sonuçları", XI. Kazı Sonuçları Toplantısı I, Ankara, s.229-246
- Omura, 1992 S. Omura. Kaman-Kalehöyük 1, Tokyo
- Opificius, 1965 R. Opificius. "Altphrygische Keramik von Büyükkale 1965 (Boğazköy)", Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft 95, s.81-89
- Ökse, 1988 T. Ökse. Mitteleisenzeitliche Keramik zentral-ostanatoliens, Berlin
- Özcan, 1991 B. Özcan. "Sulusaray-Sebastopolis Antik Kenti", I. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Ankara, s.261-308
- 1992 B. Özcan. "Sulusaray-1990 Kurtarma Kazısı", II. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Ankara, s.167-200
- Özgülç, 1953 T. Özgülç. "Kültepe (Karahöyük) Hafriyatı", Belleten XVII/66, Ankara, s.251-258
- 1971 T. Özgülç. Demir Devrinde Kültepe ve Civarı. Ankara
- 1982 T. Özgülç. Maşat Höyük II. Boğazköy'ün Kuzeydoğusunda Bir Hitit Merkezi. Ankara
- Özgülç/Özgülç, 1949 T. Özgülç ve N. Özgülç. Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Karahöyük Hafriyatı, Ankara
- Özkorucuklu, 1995 H. Özkorucuklu. "Erzincan Kaleciktepe Kurtarma Kazısı", V. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Ankara, s.147-157
- Sagona, 1992 A. Sagona. "Excavations at Büyüktepe Höyük 1991. Second Preliminary Report", Anatolian Studies XLII, London, s.29-46
- Sagona/Erkmen/Sagona/Howells, 1997 A. Sagona, M. Erkmen, C. Sagona ve S. Howells. "Excavations at Sos Höyük, 1996: Third Preliminary Report", Anatolica XXIII, Leiden, s.181-226
- Sams, 1971 G.K. Sams. The Phrygian Painted Pottery of Early Iron Age and its Anatolia Setting, Ann Arbour (Yayınlanmamış Doktora Tezi)
- 1994 G.K. Sams. Early Phrygian Pottery. The Gordion Excavations, 1950-1973: Final Reports volume IV, Pennsylvania

- Schmidt
1933 E.F. Schmidt. "The Alishar Hüyük Seasons of 1928 and 1929. part II (OIP XX). Chicago
- Seeher
1996 J. Seeher. "Boğazköy-Hattuşa 1994 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları", XVII. Kazı Sonuçları Toplantısı I, Ankara, s.249-261
- Sevin
1998 V. Sevin. "Karagündüz Kazılarının Işığı Altında Doğu Anadolu Geç Demir Çağ Çanak Çömleği", Karatepe'deki Işık Halet Çambel'e Sunulan Yazılar, İstanbul, s.715-726
- Summers
1993 G.D. Summers. "Archaeological Evidence for the Achaemenid Period in Eastern Turkey", *Anatolian Studies* XLIII, London, s.85-108
- Summers/Summers/Ahmet
1995 M.E.F. Summers, G.D. Summers ve K. Ahmet. "The Regional Survey at Kerkenes Dağ: An Interim Report on the Season of 1993 and 1994", *Anatolian Studies* XLV, s.43-68
- Ünal
1968 A. Ünal. "1966 Çengeltepe (Yozgat) Sondajı Önraporu", *Türk Arkeoloji Dergisi* XV-1, Ankara, s.119-141
- Tarhan
1989 M.T. Tarhan. "Van Kalesi ve Eski Van Şehri Kazıları, 1987", X. Kazı Sonuçları Toplantısı I, Ankara, s.369-428
- 1994 M.T. Tarhan, "Recent Research at the Urartian Capital Tushpa", *Tel Aviv* 21/1, Tel Aviv, s.22-57
- Taşyürek
1977 O.A. Taşyürek. "Adana Bölge Müzesi'ndeki Boyalı Urartu Kaplarından Örnekler", *Türk Arkeoloji Dergisi* XXIV-1, Ankara, s.175-188
- Tezcan
1992 B. Tezcan. "1969 Göllüdağ Kazısı", *Türk Arkeoloji Dergisi* XXX, Ankara, s.1-29
- von der Osten
1937a H.H. von der Osten. *The Alishar Hüyük Seasons of 1930-32. Part II (OIP XXIX)*, Chicago
- 1937b H.H. von der Osten. *The Alishar Hüyük Seasons of 1930-32. Part III (OIP XXX)*, Chicago
- 1952 H.H. von der Osten. "Die urartaische Töpferei aus Van und die Möglichkeiten ihrer Einordnung in die anatolische Keramik I", *Orientalia* 21, s.307-319
- Young
1960 R.S. Young. "Gordion 1959", *Türk Arkeoloji Dergisi* X-1, Ankara, s.60-63

DİPNOTLAR

- * Şevket DÖNMEZ, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Protohistonya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, İstanbul/TÜRKİYE
- 1 Taşyürek 1977, s.res.1 a-c, fig.1
- 2 Bu tekniğin tipik örnekleri Boğazköy (Bittel ve diğerleri 1936, abb.27), Eskişehir (Bayburtluoğlu 1979, lev.178/23-24), Pazarcık (Koşay 1941, lev.LII-LIII), Maşat Höyük (Özgülç 1982, lev.73/6, şek.1/3, lev.78/1, şek.161, lev.68/4, lev.80/11 a-b), Alishar Höyük (von der Osten 1937b, fig.42(c.89), fig.43 (d.2357), pl.IV/6, X), Kültepe (Özgülç 1953, s.259; Özgülç 1971, lev.XX/1-2, XXI/1 a-b, lev.XXIII/2) ve Elbistan Karahöyük'te (Özgülç/Özgülç 1949, lev.XV/1, XXII/1, XXIII/2; Özgülç 1971, lev.XXIII/1, res.60) ele geçirilmiştir.
- 3 Bu tekniğin tipik örnekleri Doğu Anadolu'da Karagündüz Höyüğü'nde görülmektedir (Sevin 1998, s.715-716).
- 4 Sevin 1998, s.718.
- 5 Triangle ware türü bezemeyi andıran üçgen motifleri Orta Anadolu'da Geç Demir Çağında Sulusaray (Özcan 1992, s.169, res.4 a-b, şek.2), Maşat Höyük (Özgülç 1982, s.60, lev.76/1a-d), Alaca Höyük (Koşay 1951, lev.XXXI/res.1), Turhal Kalesi (Durbin 1971, fig.3/4), Kaman-Kalehöyük (Omura 1992, lev.V/5, res.II/6 ve lev.VI/2), Alishar Höyük (von der Osten 1937a, pl.VI/2), Tilkiçedizi Tepe (Summers/Summers/Ahmet 1995, fig.3/5), Çengeltepe (Ünal 1968, s.126, şek.17 ve res.46, şek.20) ve Forsuk'ta (Dupre 1983, pl.79/127, 83/176, 84/189, 90/238, 92/255, 101/Niveau II) görülmektedir.
- 6 Ghirshman 1939, iç kapak no.1
- 7 Ibid. Pl.IX/1-2, XV/8.
- 8 Ibid. Pl.IX/1-4.
- 9 Ibid. Pl.IX/3, iç kapak no.3.
- 10 Ibid. Pl.IX/3-4, iç kapak no.2.
- 11 Medvedskaya 1986, Pl.III/1-2.

- 12 Seeher 1996, s.252, res.13.
- 13 Bu teknikte Gordion'da şahin (Akurgal 1955, taf.12/b, 16/a; Sams 1971, pl.22/155; Sams 1994, fig.46/1067=pl.129/1067, pl.97/832, 159/1051), dağ keçisi (Akurgal 1955, taf.12/b; Sams 1971, pl.20/139, 24/169-170; Sams 1994, fig.45, fig.46/1067, 69, 97/832, 129/1070), geeyik (Sams 1971, pl.20/140), boğa (Sams 1971, pl.20/140, 24/169-170; Sams 1994, color pl.III) ve aslan figürleri (Sams 1971, pl.20/140, 22/156; Sams 1994, fig.30/1041=pl.92/1041, 46/1068, pl.97/832), Alaeddin Tepe'de ise yalnızca şahin (Akurgal 1955, taf.22) ve aslan figürleri (Akurgal 1955, taf.21/b) görülmektedir.
- 14 Söz konusu geeyik figürlerinin karakteristik örnekleri Alishar Höyük (von der Osten 1937a, fig.458/1-11, 459/1-14, 17-18, 460/1-15, 461/1-15; 462/2, 46, 8-10, 12-17; Akurgal 1955, taf. 1 a-b, 2 a-b, 3 a-b, 4 a-b, 5 a-b, 6 a-b, 7 a, 8 b-c), Çadır Höyük (Gorny/McMahon/Paley/Kealhofer 1995, fig.19/5, U), Boğazköy (Bittel/Güterbock 1933, abb.16; Opifcius 1965, abb.3/13-14, 16-17, 21), Gordion (Young 1960, fig.15), Kültepe (Özgülç 1971, res.61), Forsuk (Dupre 1983, lev.92/258-259), Maşat Höyük (Özgülç 1982, lev.69/4, 70/2-8) ve Göllüdağ'da (Tezcan 1992, res.1-3) görülmektedir.
- 15 Söz konusu kuş figürleri Alishar Höyük'te (von der Osten 1937a, fig.462/3, 7, 11, 18) görülmektedir.
- 16 Bunlar için başlıca örnekler Maşat Höyük (Özgülç 1982, s.56, lev.72/2, şek.160 ve s.61-62, lev.79 1 a-c, şek.163/2), Sulusaray (Özcan 1991, s.270, res.16, şek.5) ve Büyüktepe Höyük'te (Sagona 1992, s.34, fig.6/11) görülmektedir.
- 17 Faklı Höyük'te ele geçmiş bir küp üzerinde yer alan dizi halindeki kuş figürleri bu teknikle yapılmıştır. Mikami/Omura 1987, s.126, res.46-47, 52.
- 18 Söz konusu figürler Alaca Höyük (Koşay-Akok 1966, lev.71, 73; Koşay-Akok 1973, lev.XIII/Alr.24) ve Kültepe'de (Özgülç 1971, lev.XXIII/2, XXVI/7) görülmektedir.
- 19 Bunlar Alaca Höyük (Koşay 1951, lev.XXXIX/res.1; Koşay/Akok 1966, lev.73), Boğazköy (Bittel 1970, fig.38), Kültepe (Özgülç 1971, lev.XVIII/3, XXVIII/6, 8) ve Kululu'da (Emre 1973, lev.X/8, res.39) görülmektedir.
- 20 Söz konusu figür Alaca Höyük'te görülmektedir. Koşay 1951, lev.XXXIX/res.1.
- 21 Özgülç 1982, lev.77/4, şek.145.
- 22 Geeyik figürleri Alishar Höyük (Akurgal 1955, abb.42, 44) ve Maşat Höyük'te (Özgülç 1982, lev.74/4, 8) görülmektedir.
- 23 Söz konusu köpek figürleri Boğazköy (Bittel ve diğerleri 1936, taf.16/1; Neve 1990, res.10) ve Maşat Höyük'te (Özgülç 1982, lev.74/4) görülmektedir.
- 24 Boğa figürleri Maşat Höyük (Özgülç 1982, lev.76/11 a-d, 77/1 a-d, şek.146, lev.82/3) ve Elbistan-Karahöyük'te (Özgülç/Özgülç 1949, lev.XXIII/2; Özgülç 1971, lev.XXIII/1, res.60) görülmektedir.
- 25 Söz konusu aslan figürleri Alishar Höyük (Schmidt 1933, pl.V/b.1180; Akurgal 1955, abb.43); Alaca Höyük (Koşay/Akok 1966, lev.73; Koşay/Akok 1973, lev.XIII/Alr.24); Kültepe (Özgülç 1953, res.58-59; Özgülç 1971, lev.XXIII/2) ve Maşat Höyük'te (Özgülç 1982, lev.76/11 a-d, 77/1 a-d, şek.146) görülmektedir.
- 26 Özgülç 1982, lev.72/3 a-b, şek.160. T. Özgülç'ün araba olduğunu ileri sürdüğü (Özgülç 1982, s.56) dama tahtası motifli bezeli bu aracın döven olduğu geniş yüzeyli olmasından ve hayvanlarla bağlantı yerinden anlaşılmaktadır.
- 7 Özgülç 1971, lev.XX/1-2, XXI/1b.
- 28 Özgülç 1971, lev.XXI/1a. Orta Anadolu'da Geç Demir Çağında ortaya çıkmış olan ve tanımlanamayan varlık olarak adlandırıldığını figürlerin (diğer tanımlanamayan varlık figürleri için bkz. Özgülç 1982, lev.73/6 ve 74/5) en önemli özelliği hiçbir yaratığa tam olarak benzememeleridir. Bu figürlerin "Garip Hayvan" terimini kullanmış olan T. Özgülç'e (Özgülç 1971, s.19) göre bunlar İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarında itibaren ortaya çıkmıştır (Özgülç 1971, s.72) ve bütün dış etkilere rağmen yerli Anadolu'dur (Özgülç 1971, s.20).
- 29 Bittel/Naumann 1953, s.32-33, abb.11-12 a-c; Bittel 1970, s.152-153, fig.38.
- 30 Koşay/Akok 1966, lev.73; Koşay/Akok 1973, lev.XIII/Alr.24.
- 31 Özgülç 1971, lev.XXIII/2.
- 32 Özgülç 1971, lev.XXI/1a.
- 33 Koşay/Akok 1966, lev.70/1.
- 34 Orta Anadolu etkilii örnekler Malatya bölgesinde Kaleköy (Ökse 1988, abb.597, 631), Değirmentepe (Ökse 1988, abb.593, 598-599, 629-630, 634, 636) ve Köşkerbaba'da (Bilgi 1991, fig.02.6/4, 02.10/1, 02.11/1 Ökse 1988, abb.600, 637-638) ele geçirilmiştir.
- 35 Triangle ware türü bezeme Köşkerbaba (Bilgi 1991, 02.11/2; Ökse 1988, abb.590-591) ve Kaleköy'de (Ökse 1988, 620-623) görülür.
- 36 Ökse 1988, abb.639.
- 37 Emre 1969, res.21, lev.IV/1-3, V/3-4.
- 38 Summers 1993, fig.6/2, 5-7, fig.7/4, 13-14.
- 39 Özkorucuklu 1995, res.4.
- 40 Sagona 1992, s.34, fig.6/11.
- 41 Araştırmacı tarafından M.Ö. 2.binyılı çanak-çömleği olarak değerlendirilmiş bir grup içinde bulunan üçgen motifli bezemeli bir çanak parçasının gerçekte Geç Demir Çağına ait olduğu açıktır. Güneri 1988, res.1/12.
- 42 Sagona/Erkmen/Sagona/Howells 1996, fig.5/5-6.
- 43 von der Osten 1952, abb. III/1, IV/1, V/1, 3, VI/1-4; Sevin 1998, Lev.5/2, 6.
- 44 Tarhan 1989, res.37; Tarhan 1994, fig.18/1-2; Sevin 1998, Lev.5/1, 3, 5.
- 45 Sevin 1998, Lev.5/8.
- 46 Ibid. Lev.5/9.
- 47 Ibid. Lev.2/1-7, 3/1-11.
- 48 Köroğlu 1995, res.1.
- 49 Ibid. res.2-4.
- 50 Yayını henüz yapılmamış olan bu çömlek parçasını incelememe izin veren ve bu yazı hakkında görüşlerini esirgemeyen hocam Prof.Dr. Veli Sevin ile hocam Prof.Dr. Önder Bilgi'ye teşekkür ederim.
- 51 Tarhan 1989, s.res.37/1.
- 52 Sevin 1998, dipnot 4.